



NAŠA PASTORALNA PRISUTNOST U BOLNICAMA

Fabijan Koščak

Djelovanje svećenika u bolnicama i staračkim domovima kod nas je još uvijek polulegalno (ili poluilegalno). Zakon kaže da vjerski službenik može doći u te ustanove na poziv pacijenta, ako se to ne protivi kućnom redu i ako se s time slažu ostali (bolesnici) u sobi. Ostaje inače na raspolaganju vrijeme redovitih posjeta, a to je za pastoralni posjet neprikladno: puna je soba ljudi koji se međusobno ne poznaju, glasno se razgovara, sami bolesnici zaokupljeni su rodbinom i znancima.

Dolazak svećenika u bolnicu u vrijeme izvan onoga određenog za redovite posjete bolesnicima ovisi o pojedinim službenicima bolnice, od vratara do upravitelja, koji put o njihovom trenutačnom raspoloženju. Zakonom nije uređeno da svećenik može doći javno odnosno službeno kao vjerski službenik, u neko drugo vrijeme izvan redovitih posjeta, kada ne bi smetalo redovitom životu i miru pacijenata. Takvo dolaženje sada se samo tolerira, šutke se prelazi (ako se prelazi) preko činjenice da svećenik dolazi u bolnicu na zahtjev pojedinaca ili više vjernika, ispovjedi ih na bolesničkom krevetu ili u sobi za prijem (ako postoje takve sobe i ako su bolesnici pokretni), često i na hodniku, rjeđe u priručnoj ambulanti ili kancelariji, što zavisi od osobe koja je u službi i njene uvidavnosti.

U takvim okolnostima organizirati i razviti neku pastoralnu djelatnost nemoguće je jer ne postoje niti minimalni uvjeti za neki planski rad. Istina je da mnogo toga nema niti u župskom pastoralu, gdje se počinje iz početka, ali se ima makar *svoj* komadić zemljišta i na njemu kakav-takav pa i najmanji krov. Tu je svećenik ipak na *svome* i *k njemu* mogu doći koji ga trebaju i kojima je on poslan. U bolnici svećenik nema ničega *svoga*. On se tu „nameće”, uglavnom je nepoželjan, svojim dolaskom i pojavom podsjeća na neugodne stvari; suprotno od liječnika, on podsjeća na blizinu smrti. Dok liječnik donosi uvijek nadu, možda varljivu, svećenik je za sve predstavnik onostranog, vječnog, njegov je dolazak kao znak da je kraj blizu. Bez obzira što je to pogrešno, razumljivo je, jer se svećenika zove bolesniku kada je život, ako baš ne pri kraju, a ono sigurno vrlo, vrlo ugrožen.

To je ona teža, neugodnija strana njegovog dolaska u bolnicu s kojom se susreće i koju osjeća među bolesnicima. Kada bi on bio svakog dana na nekom od odjela kao redovita pojava za one koji ga trebaju, ne bi ga tako gledali. Slobodnije bi mu se obraćali, a i on bi lakše pristupao pojedinima, pogotovu onima koji ga nisu pozvali.

S druge strane, nema potrebe da bolesnika

zavarava zdravljem, koje je, možda, zauvijek otišlo. Svećenik dolazi kao izaslanik Isusa Krista Patnika. Dolazi da mu kaže riječ Isusovu, riječ Božju. Ne samo riječ Isusovu s križa, riječ boli i zapuštenosti, koju je i Isus iskusio pred smrt, već i onu radosnu riječ Isusovu. O Ocu nebeskom koji ljubi svu svoju djecu jednako; o Isusu koji je bolesnike svoga vremena i zavičaja ohrabrivao za život patnje, jačao svojom prisutnošću, budio nadu prema stupnju vjere što bi je u njih ulijevao. Svećenik dolazi da govori njima patnicima u ime najvećeg Patnika.

Dolazi bez materijalnog interesa, njegove se usluge ne honoriraju. Svi to znaju i zato mu je donekle olakšan pristup čovjeku. Vide da nije plaćen ili poslan da im obećava ono što im je sada najvrednije – zdravlje. Nije od ovoga materijalnoga svijeta i njegovih vrednota, koji se pred njima sada tako nepovratno gubi i nestaje.

Bolesnici imaju i odviše vremena za razmišljanje. I najduže i najredovitije posjete rodbine i znanaca brzo završe i bolesnik ostaje sam. Tu su duge, često besane, noći, kada se svaka minuta broji. Čovjek ostaje sam sa sobom i svojim problemom: bolešću koja je narušila zdravlje i možda ugrozila život. Potmula bol stalno ga podsjeća na to kako ga nešto izjeda i uništava, i kako nestaje iz časa u čas. Uspoređuje sebe s drugima u sobi, s onima koji su prije bili tu a sada su otišli. Važu riječi liječnika, posjetilaca, rodbine. Naočigled se iz dana u dan mijenjaju. Šutljivi su. Zamišljeni. Dozrijevaju.

Stariji se, naravno, lakše mire s mišlju da je njihovo zdravlje ugroženo, da se možda ide kraju. To je i razumljivo, jer oni su svoje, uglavnom, proživjeli. Dali su svoje životu i društvu, od njih eventualno i primili. Više ili manje. Lakše se mire s time kako sve na svijetu ima svoj svršetak.

Mlađi se, razumljivo, ne mire lako, ne predaju se. Najprije ne vjeruju da je stanje ozbiljno, a kada to shvate, onda su očajni. Bijes ih hvata. Krive sve i svakoga. Bog, za koga su malo ili nimalo marili, bezosjećajan im je. Ne pomaže, a mogao bi. Bez srca je. Što On ima od toga da mlado biće pati, da mora otići iz života u koji jedva da je i zakoračilo. I sve takva i slična pitanja, koja se sva svode na ono vječno: Čemu i zašto bol i patnja na svijetu...?

Imao sam u župi jednu mladu obitelj: muž i žena sa dvoje djece, dječak i djevojčica. Upravo su se bili preselili u novi stan iz jednog sobička. Redoviti u crkvi, djeca primila prvu pričest. Svi su uvjeti da se u toj obitelji živi sretno i zadovoljno. A onda jednoga dana: otac mora u bonicu. Dijagnoza: rak pluća. U obitelji i među znancima zaprepaštenje, a on gotovo pobjesnio: morali ga staviti na odjel psihijatrije, u „gajbu”. Tamo sam ga ujutro posjetio: gleda prazno. Mene stisnulo u grlu, a on u plač čim me je prepoznao. Sjeli smo uz stol, i onda ono vječno, a tako razumljivo, pitanje: Zašto baš ja?! Zašto baš sada?! Tako smo se u obitelji lijepo sredili; dječica su mi dobra, poslušna, pobožna; ništa više nismo željeli... Dugo sam ostao uz njega. Pustio sam da se izjeda, isplače. Nije se stidio svojih suza, ta bile su tako razumljive. Bio je vjernik i pomalo se primirio. I sam sam se pitao: Zašto, Bože, baš ovakvi..?

U onoj nadi da nije baš najgore prošli su prvi dani. Kasnije je pomalo dozrijevao, kao što se i obitelj pripremala na najgore. Svi su bili svjesni kako dolazi kraj, a živjeli u nadi da će se možda sve okrenuti na dobro. Posjećivao sam ga često, i u bolnici i kod kuće. Pokazao se kao pravi vjernik. Više se brinuo kako će biti s obitelji nego s njim...

Ovakvi su slučajevi vrlo teški. Još teži ako se dođe k čovjeku koga se prvi put susreće tek u bolnici. Kako započeti razgovor s njime? Kako mu pristupiti kada je nepovjerljiv prema svakome, a napose prema svećeniku? Jer, eto, došao je kraj, budući da je netko poslao svećenika koji će mu vjerojatno ponuditi ispovijed, „zadnju pomast”, govorit će mu o smrti na koju se treba, eto, pripremiti. Tu se vidi kako je loš običaj da se zove svećenika, čak i starijoj osobi, tek onda kada je uistinu život u opasnosti.

Zato se i bolesnici najčešće izgovaraju: ima još vremena; nije još kraj; doći ću sam u crkvu. Ne uviđaju da svećenik nije došao jedino onima koji su pri kraju već svim bolesnicima da s njima i za njih moli, da zajednički razmišljaju o osmišljenju patnje i boli, da im govori o Bogočovjeku Patniku koji je dobrovoljnim prihvaćanjem života, rada, znoja, odricanja, oskudice, trpljenja sve do nasilne, sramotne smrti osmislio ljudsku patnju, bolest, pa i samu

smrt, dajući svemu tome nadnaravnu vrijednost.

Teška su i neugodna ona pitanja: Zašto?! Zašto baš ja? Što sam ja Bogu skrivio? Što on ima od toga da ja trpim? Gdje mu je svemogućnost, gdje ljubav i milosrđe? I tolike druge varijante toga pitanja. Kako je mučno s takvima govoriti! Kako je teško naći pravu riječ, napose onu prvu riječ koja stvara povjerenje!

Dvanaest prvih svojih svećeničkih godina posvetio sam bolesnicima u bolnicama u dva naša primorska grada, uz druge pastoralne obveze upravitelja župe. Gotovo svakog dana bio sam u bolnici, a često i po dva, tri puta. Počeo sam onda kada je za posjet bolesniku izvan redovitog vremena bila potrebna posebna dozvola uprave bolnice. Prve godine bio mi je glavna poteškoća vratar, koji je vjerojatno bio takav više zbog svog osobnog stava prema svećeniku negoli zbog čuvanja reda u bolnici. Dolazio sam uglavnom izvan vremena za redovite posjete, rano ujutro prije prve vizite liječnika, ili poslije podne, napose u dane kada nisu bile posjete. Tada su bolesnici smireniji i raspoložniji za razgovor o duhovnim stvarima.

Bolničko se osoblje, od čistačica do liječnika, naviklo na moju, svećeničku, prisutnost u to vrijeme na hodnicima i u sobama bolesnika. Vidjeli su da se time ne narušava dnevni red, da svećenikova prisutnost ne uznemiruje druge bolesnike koji nisu vjernici (prvih godina dolazio sam u civilu). Prihvatili su me, uglavnom, dobrohotno. Većina mi nije činila usluge, ali niti nikakve smetnje, niti riječima niti stavom. Vidjeli su da svećenikovo dolaženje za bolesnike-vjernike znači smirenje, da su strpljiviji nego inače. Osoblje bolnice nikad me nije odbilo. Imao sam pristup na sve odjele bolnice, od prijemnih ambulanti do šok-soba. Oblačio sam i bijele kute i stavljao masku na usta da krstim djecu u rodilištu i u inkubatoru. Dolazio sam u svako doba dana, prema potrebi i više puta na dan, na telefonski poziv...

Pojedine medicinske sestre i bolničarke učinile su mi velike usluge. Bez njih, napose prvih godina, ne bih znao za veći dio onih koji su trebali svećenika. One bi po dolasku novog bolesnika na odjel brzo vidjele stanje bolesti, ocijenile njegovo raspoloženje, koliko će vremena

ostati na odjelu. Koristile bi dežurstva, napose noćna, da onim težim bolesnicima budu posebno na usluzi i u prikladnom času spomenule bi kako će ujutro doći svećenik na odjel, pa ako žele, može i do njih navratiti. I tada bi kod mene zazvonio telefon, već u 4 sata ujutro, javili bi mi vrlo kratko da na određenom odjelu, sobi i krevetu čeka bolesnik. Divne su to bile duše, i redovnice i civilne sestre, koje su svojom požrtvovnošću otvarale i srca i duše. One su probile prvi led i onda je dalje već bilo lakše podržavati vezu ili pak pripremati na zadnji put. Ničim nisu bile poticane niti nagrađivane za taj svoj trud, osim kršćanskom ljubavlju, gledajući u bolesnom bratu ili sestri samoga Krista. Bolesnici su znali cijeniti njihovu požrtvovnost i brigu za njih i zato su i riječ o svećeniku drukčije prihvaćali.

Na interni odjel bila je smještena žena teško bolesna na srcu. Bila je poznata kao vrlo aktivna u mlađim danima i na protuvjerskom polju. Sestre su mi skrenule pažnju na nju, da bi se moglo pokušati, ali da nema baš puno vremena, teško je bolesna. Prvog dana samo sam je kao slučajno pozdravio, dok sam druge pričesćivao. Nakon par dana pitao sam je kako je, od čega boluje, od kuda je. Naglasila je da je iz poznatog ustaničkog kraja, da je prvoborac. Svakog sam dana navraćao u tu sobu, pa i onda kada nitko nije tražio i sve više bi se njoj obraćao u općem razgovoru. Neke su bolesnice shvatile u čemu je moja nakana, pa su pokazale krunicu, znači da se mole da uspije. Gospođa se već tako naviknula na moj dolazak, da bi i sama pokazala one bolesnice koje bi me trebale, ako bi one drijemale.

Jednoga dana, rekla je sestra da moram pokušati razgovarati s bolesnicom jer je stanje sve teže. Odlučio sam pokušati, ne bez strepnje. Jako se iznenadila na moje riječi o ispovijedi. Vidjelo se da se lomi u sebi. Pa, jednom zgodom može, kazala je konačno. Kada, gospođo? – upitao sam. Nisam htio propustiti raspoloženje. Možemo sutra poslije podne; dođite samo za mene, biti će dulja priča – prošaptala je – moram se sabrati. Iznenadili ste me... I bila je...

Iza svega je rekla: Mene će, to znate, pokopati bez svećenika. Jedno Vas molim: Javite

svećeniku, župniku u mom rodnom mjestu, da sam uredila s Bogom. Želim da to zna. – Ostala je mirna. I nakon par dana otišla smirena Bogu na istinu...

Ovakve stvari nisu uvijek bez neugodnosti. Jedna se bolesnica pohvalila mužu kako se ispovjedila i pričestila. On je digao galamu na odjelu. Govorio je kako će ubiti i svećenika koji se to usudio i sestru koja ga je zvala. Dežurna je liječnica pitala sestre koja je od njih zvala svećenika, no ni jedna se nije javila (svećenik je došao sam, a one su to znale). Liječnica je pitala i u sobi druge bolesnice da li je u sobi bio čovjek obučen kao svećenik. Sve su rekly da nije bio takav čovjek (bio je u civilu, znale su to i bolesnice i liječnica). Liječnica je tom čovjeku zaprijetila da ga neće pustiti na odjel bude li još zbog žene optuživao osoblje. Drugog dana ponovno sam bio na istom odjelu.

Koliko znači poznanstvo sa svećenikom u bolnici vidi se iz ovoga: Kada sam došao na novo mjesto službovanja, došla je jedna djevojka rekavši da njena baka želi svećenika koji ju je prije par godina posjećivao u bolnici u drugom gradu, kamo su je poslali na liječenje, a sada je, kako je doznala, došao ovamo na dužnost. Starica se jako obradovala kada sam je posjetio, nije spadala u moju župu, i rekla da je spremim za put u vječnost, jer da zna blizinu smrti, rak je učinio svoje. Mirno je i predano uredila svoju savjest i na kraju kazala: Obećajte mi da ćete me Vi otpratiti na vječno počivalište; želim da Vi tada molite za mene. Bit će mi to utjeha u mojim zadnjim danima, ta mi smo si tako blizi, toliko ste mi značili u mojim bolnim trenucima... Zar bih mogao ne ispuniti joj i tu želju?

Druga jedna žena, mlada još, no rak ju je uništio, po povratku iz bolnice, svjesna da su joj dani odbrojani, tražila je od svojih ukućana kao svoju zadnju želju („Ne imali mira ako mi to ne učinite!”) da je na groblje otprati svećenik koji ju je posjećivao u bolnici. Naravno da joj je želja bila ispunjena...

Gospođa B., supruga poznatog liječnika, izrazila je želju da joj dođe svećenik koji ju je u bolesti posjećivao, kod njega će urediti stvari svoje savjesti za zadnji put. Trebalo je prijeći više od 200 km da joj se ispuni želja. Ostala je

iza toga tako smirena...

Mogao bih nabrojiti iz svog dvanaestogodišnjeg rada s bolesnicima u bolnicama mnoge slučajeve, zgone i sudbine ljudi koji djeluju gotovo nevjerojatno, tolika obraćenja kada je izgledalo da su ljudi neosjetljivi na svako uvjeravanje. Bolesna osoba ima mnogo vremena za razmišljanje, pa ako nije bila danas raspoložena za razgovor o vjeri, duši, ispovjedi, ne znači to da neće biti sutra ili kasnije, kada i vrijeme učini svoje.

Mnogi misle kako je rad svećenika u bolnici izuzetno težak, kako zahtijeva posebne karizme i slično. A nije nešto izuzetno posebno ili teško. Treba imati dobre volje i ljubavi za bolesnike. Oni su u posebnim prilikama, jer su ovisni i u svojim najosnovnijim potrebama o usluzi drugih. Još je teže ako su stari, ako nemaju nikoga svoga, ako ih najbliži zanemaruju, zapuštaju. Tada su ojađeni, razočarani. Kao da su im svi krivi za njihovo stanje. Zavidni oni koji su zdravi. Teško prihvaćaju razgovor, zatvoreni su u same sebe. Muče sebe i druge.

Tu je potrebna velika strpljivost. Treba steći njihovo povjerenje. Razgovarati s njima kao sa svakim drugim čovjekom u svakodnevnom okolnostima, kako bi zaboravili da se s njima razgovara kao s bolesnikom. Dok sami ne spomenu svoju bolest, bolje ih o tome ne pitati; oni će već i sami početi, a onda ih pustiti da se izgovore, izjadaju. Obično smatraju da njihovo stanje nije teško, a ukoliko i govore o težini bolesti, žele čuti kako zapravo nije tako.

Ne znam kako su organizirali svoj rad u bolnicama u prijašnja vremena oni svećenici koji su stanovali u sklopu bolnica, gdje je čak sva uprava bila u nadležnosti časnih sestara (jer je bila njihovo vlasništvo), kada im nitko od osoblja nije smio praviti poteškoća, kada su bili rado viđeni od liječnika, kada su ih bolesnici smjeli i mogli pozvati kada su god htjeli. Meni je uvijek bio glavni problem kratkoća vremena (zbog kućnog reda u bolnici, a i zbog ostalih mojih zaduženja u župi) koje bih trebao posvetiti pojedinom bolesniku, kao i rijetka mogućnost da s bolesnom osobom nasamo razgovaram onoliko koliko ona želi. Uvijek sam rado išao na prvi poziv ili bez poziva, ali uvijek sa strpnom kako će me dočekati: od vratara do po-

sljednog bolesnika. I kada je sve dobro prošlo, sa olakšanjem sam se vraćao. I zadovoljan što će netko lakše podnositi križ bolesti, a ja sam kao svećenik tome pripomogao. Zar bih mogao poželjeti veću nagradu za uloženi trud i vrijeme?!

Kroz tih mojih, mogu sa zadovoljstvom reći, lijepih dvanaest godina rada po bolnicama dva-put mi je uspjelo s upravom bolnice urediti za bolesnike misu u prostoriji dnevnog boravka na jednom odjelu (čini mi se da je bilo za Božić i Uskrs). Mladi iz župe su pjevali, jedna poznata pjesnikinja, koja je bila slučajno tu, bila je dirnuta atmosferom, šef odjela pozvao nas je na čaj iza mise... Dugo se o tome pripovijedalo, svima je u bolnici bilo drago, ali na tome je i ostalo. Slijedeće godine uprava bolnice nije se više usudila dati takvu dozvolu. Razlozi, opravdanja?!...

I – što na kraju reći? Naša pastoralna prisutnost u bolnicama minimalna je, bar za sada. Ali nije beznačajna. I mogućnosti, ovakve kakve jesu, nisu zanemarive. Pa niti rezultati. Jer kad je riječ o ljudima, napose o bolesnicima, onda ništa nije beznačajno. Svim kategorijama ljudi treba posvećivati pažnju: i djeci, i omladini, i odraslima, jer to je budućnost i sadašnjost. Ali i stariji zaslužuju brigu i poštovanje, jer na njihovom životnom radu mlade generacije grade sadašnjost i budućnost. Omalovažavanje, nebriga, nezahvalnost teško padaju starom čovjeku, još više ako je i bolestan. Takvih žalosnih primjera ima i odviše. Po bolnicama i staračkim domovima susreće se svećenik s njima. Nađe li vremena i pokaže li razumijevanja za njih, otvaraju duše i srca. Izlijevaju sav jad i ogorčenost, ako nađu nekoga tko im posvećuje pažnju. Kad su se tako izjadali, mogu biti pri-

kladni da im se pomalo govori o Bogu, duši, drukčijem smislu i vrednovanju života. Možda o tome nisu imali vremena razmišljati zaokupljeni vihorom života, ili su na sve to zaboravili. Sada imaju i odviše vremena na raspolaganje da se što nepristranije osvrnu na svoj protekli život. I – na mnogo što iz prošlosti gleda se sada drukčije. Tolike ideale život je obezvrijedio! Tek se sada, u predvečerje života, vidi da su bili iluzija. Ne smije im se, ipak, pristupiti kao pobjeđenima, propalim egzistencijama, brodolomcima, trijumfirati. Ta oni su dobronamjerno sve od sebe dali, i svojima i zajednici. Isus kao milosrdni Samaritanac, dobri pastir, prijatelj Zakeja, onaj koji na križu moli za svoj zavedeni i zasljepljeni narod, tako im je blizi i prihvatljiv. Tu se može početi, a tu i završiti...

Relativno sam malo novaca potrošio za potrebe bolesnika. Malo ih je koji su potrebni, a još manje ih očekuje od svećenika. No i tu treba sam vidjeti potrebu. Katolički su tisak rado primali. Ženama sam i kronicu rado ponudio i potaknuo ih na molitvu. Sugerirao i nakane na koje neka se mole. Neka osmisle svoju patnju dobrovoljnim prihvaćanjem: Krist, pribijen na križu, najviše je učinio za naše spasenje i posvećenje.

Svećenik mora i moliti za svoje bolesnike: i u svojoj dnevnoj misi, i putem do bolnice, i čekajući na hodniku na susret s njima. I ne smatra ih teretom, uz ostale obveze koje mu se čine važnijima i hitnijima. Ne zaboraviti na Isusove riječi: Bijah bolestan, i pohodiste me... Što ste učinili jednome od moje najmanje braće, meni ste učinili...

Ako nas to ne potakne na ljubav prema tom dijelu, trpećem dijelu, Božjega naroda, ne znam što bi nas drugo moglo angažirati...